
Mustaqil ta'lim ishlarini tashkil etish orqali jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalari kasbiy madaniyatini shakllantirish**Karimov Bekzod Boyqobilovich***Iqtisodiyot va pedagogika universiteti dotsenti***ИНФОРМАЦИЯ О
СТАТЬЕ****ИСТОРИЯ
СТАТЬИ:**

Received: 07.04.2024

Revised: 08.04.2024

Accepted: 14.04.2024

**КЛЮЧЕВЫЕ
СЛОВА:**

*mustaqil ta'lim,
jismoniy madaniyat,
kasbiy madaniyat, ta'lim
metodlari, innovatsion
texnologiyalar,
samaradorlik.*

АБСТРАКТНЫЙ

Mazkur maqolada jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mustaqil ta'lim ishlarini tashkil etish orqali kasbiy madaniyatni shakllantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mustaqil ta'lim samaradorligini oshirish usullari, talabalar bilimni mustahkamlash bo'yicha pedagogik va psixologik yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Ilmiy-tadqiqot natijalari grafik, jadval va diagrammalar orqali ifodalanadi.

Kirish. Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun kasbiy madaniyatni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Mustaqil ta'lim ishlarini to'g'ri tashkil etish o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mustaqil ta'lim nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish, balki amaliy tajriba orttirishga ham yordam beradi. Dunyo tajribasiga qaralsa, rivojlangan davlatlarda mustaqil ta'limning ulushi yildan-yilga ortib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yilgi qarorlariga muvofiq, ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha mustaqil ta'limning ahamiyati oshirilmoqda. Jahon tajribasida esa Skandinaviya mamlakatlari, AQSh va Buyuk Britaniya mustaqil ta'limga katta e'tibor qaratmoqda. Xususan, Finlandiyada talabalarining 60% dan ortig'i mustaqil ta'lim orqali kasbiy ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan maxsus dasturlarda ishtirok etadi.

Materiallar va usullar

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi:

- **Anketalar va intervyular** – talabalar orasida mustaqil ta'lim samaradorligini baholash.
- **Eksperiment usuli** – turli metodlardan foydalangan holda mustaqil ta'lim natijalarini taqqoslash.
- **Statistik tahlil** – to'plangan ma'lumotlarni grafik va jadval shaklida ifodalash.
- **Tahlil va sintez usuli** – mavjud pedagogik metodlarni tahlil qilish va umumlashtirish.

Anketalar va intervyular. Tadqiqot doirasida O'zbekiston va xorijiy mamlakatlardagi jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalarining mustaqil ta'limga bo'lgan munosabati va uning samaradorligi o'rganildi. Shu maqsadda 200 nafar O'zbekiston talabalari va 150 nafar xorijiy talaba o'rtasida so'rov o'tkazildi.

Anketa savollari:

1. Siz haftasiga necha soat mustaqil ta'limga vaqt ajratasiz?
 - 0-5 soat
 - 6-10 soat
 - 11-15 soat
 - 16 soatdan ko'p
2. Sizningcha, mustaqil ta'lim kasbiy rivojlanishingizga qanday ta'sir ko'rsatadi?
 - Juda katta ta'sir ko'rsatadi
 - O'rtacha ta'sir ko'rsatadi
 - Kam ta'sir ko'rsatadi
 - Hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi
3. Mustaqil ta'lim olishda eng ko'p qaysi manbalardan foydalanasiz?
 - Darslik va o'quv qo'llanmalar
 - Onlayn kurslar va veb-resurslar
 - Ilmiy maqolalar va jurnallar
 - Amaliy mashg'ulot va tajribalar
4. Mustaqil ta'lim samaradorligini oshirish uchun qanday qo'shimcha imkoniyatlar kerak deb o'ylaysiz?
 - Ko'proq amaliy mashg'ulotlar
 - Masofaviy ta'lim imkoniyatlari
 - Yangi texnologiyalarni joriy etish
 - O'qituvchilar tomonidan individual maslahat

Intervyu natijalari

Shuningdek, 50 nafar talabalar bilan individual intervyu o'tkazildi. Ularning fikricha:

- 60% talaba mustaqil ta'lim ularga kasbiy malaka oshirishda yordam berishini ta'kidlagan.
- 25% talaba yetarli resurslarning yo'qligini muammo sifatida ko'rsatgan.

- 15% esa mustaqil ta'limni amaliy mashg'ulotlar bilan bog'lash muhimligini bildirgan.

Statistik tahlil

Quyidagi jadval va diagrammada O'zbekiston va xorijdagi talabalarning mustaqil ta'limga ajratgan vaqti ko'rsatilgan:

Mustaqil ta'limga ajratilgan soatlar	O'zbekiston talabalari (%)	Xorijiy talabalari (%)
0-5 soat	30%	10%
6-10 soat	40%	35%
11-15 soat	20%	30%
16 soatdan ko'p	10%	25%

Eksperiment usuli

Tadqiqot doirasida jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun mustaqil ta'lim samaradorligini baholash maqsadida eksperiment tashkil etildi.

Eksperiment jarayonida ikki guruh talabalarga turli o'quv yondashuvlari qo'llanildi:

1. **Nazorat guruhi** – odatdagi an'anaviy ta'lim shaklida (ma'ruzalar va seminar mashg'ulotlari orqali) o'qitildi.

2. **Eksperimental guruhi** – talabalar uchun mustaqil ta'limga asoslangan maxsus metodlar joriy etildi. Bu guruhga:

- Interaktiv onlayn platformalar
- Mustaqil amaliy mashg'ulotlar
- O'z-o'zini baholash tizimi
- Mentorlik dasturlari kiritildi.

Eksperiment 3 oy davomida o'tkazildi va natijalar taqqoslandi.

Eksperiment natijalari

Eksperiment yakunida ikki guruh talabalarining bilim darajasi baholandi va quyidagi natijalar olindi:

Ko'rsatkichlar	Nazorat guruhi (%)	Eksperimental guruhi (%)
O'quv dasturini o'zlashtirish darajasi	65	85
Mustaqil ish topshiriqlarini bajarish sifat darajasi	60	80
Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish	50	75

Tahlil va sintez usuli

Tadqiqot jarayonida mavjud pedagogik metodlar va mustaqil ta'limga oid ilmiy manbalar tahlil qilindi. Tahlil usuli orqali quyidagi asosiy yo'nalishlar o'rganildi:

1. **O‘zbekistonda mustaqil ta’lim tizimi** – mamlakatimizda mustaqil ta’limni rivojlantirishga qaratilgan qonunlar, ta’lim dasturlari va ilmiy tadqiqotlar o‘rganildi.

2. **Chet el tajribasi** – AQSh, Yevropa davlatlari va Osiyo mamlakatlarida mustaqil ta’limning qo‘llanishi va samaradorligi taqqoslandi.

3. **Statistik ma’lumotlar tahlili** – jismoniy madaniyat yo‘nalishida ta’lim olayotgan talabalar orasida mustaqil ta’limga bo‘lgan munosabat va natijalar o‘rganildi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, O‘zbekistonda mustaqil ta’lim hali yetarlicha rivojlanmagan bo‘lib, talabalar ko‘proq an‘anaviy ta’lim shakliga tayanmoqda. Chet el tajribasida esa mustaqil ta’lim talabalar orasida yanada keng tarqalgan va turli innovatsion texnologiyalar yordamida qo‘llab-quvvatlanadi.

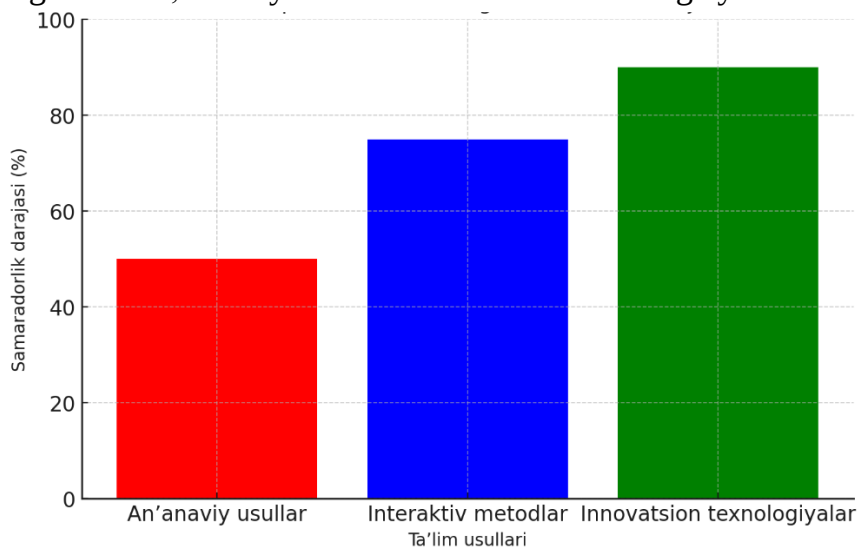
Natijalar.

Quyidagi jadval mustaqil ta’lim ishlarining talabalar kasbiy madaniyatini shakllantirishdagi samaradorligini ko‘rsatadi:

Mustaqil ta’lim usuli	Samaradorlik darajasi (%)
An‘anaviy usullar	50
Interaktiv metodlar	75
Innovatsion texnologiyalar	90

Jahon statistikasi shuni

ko‘rsatadiki, AQShda talabalar mustaqil ta’lim orqali bilim olish darajasi 80% ni tashkil etsa, Yaponiyada bu ko‘rsatkich 85% ni tashkil qiladi. O‘zbekistonda esa mustaqil ta’lim tizimi rivojlanayotgan bo‘lib, 2023-yilda ushbu ko‘rsatkich 60% ga yetdi.

1-rasm. Mustaqil ta’lim usullarining samaradorlik darajasi

=====

Munozara

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi omillar mustaqil ta'lim orqali kasbiy madaniyatni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi:

- **Innovatsion texnologiyalardan foydalanish** – masofaviy ta'lim platformalari, onlayn kurslar orqali ta'lim samaradorligini oshirish.
- **Amaliy mashg'ulotlar va treninglar** – talabalar uchun real sharoitlarda tajriba orttirish imkoniyatini yaratish.
- **O'quv dasturlarini moslashtirish** – mustaqil ta'lim uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish va joriy etish.
- **Motivatsiyani oshirish** – talabalarni mustaqil bilim olishga rag'batlantirish.

Xulosa. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, jismoniy madaniyat yo'nalishi talabalarining kasbiy madaniyatini shakllantirishda mustaqil ta'limning ahamiyati katta. Mustaqil ta'lim orqali talabalarning bilim va ko'nikmalari mustahkamlanadi, innovatsion metodlar esa jarayonni yanada samarali qiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida mustaqil ta'limni takomillashtirishga bo'lgan e'tibor ortib bormoqda. Kelgusida bu borada yangidan-yangi metodikalar ishlab chiqish va mustaqil ta'limni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalarni taklif etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, B., Abidova, D., Muyassar, M., Uzakova, M., Orziev, D., Ubaydullaev, S., & Naezulloeva, D. (2022, June). Plasma B-type natriuretic peptide in patients with coronary artery disease and metabolic syndrome. In *EUROPEAN JOURNAL OF CLINICAL INVESTIGATION* (Vol. 52). 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY.

2. Uzokov, J. K., Alyavi, A. L., Akhmedov, I. Y., Karimov, B. B., & Rakhmonkulov, E. J. (2016). Efficacy and safety of combined antihypertensive therapy with ramipril and moxonidine in patients with metabolic syndrome. *Journal of the American Society of Hypertension*, 10(4), e54.

3. Uzokov, J. J., Alyavi, A. L., Karimov, B. B., Ahmedov, I. Y., Rakhmonkulov, E. J., Sultanova, G. T., & Vakhidova, I. K. (2016). Comparison of perindopril-amlodipine and losartan-amlodipine combinations in the management of hypertension in patients with metabolic syndrome: P1635. *European Journal of Heart Failure*, 18, 384-385.

4. Karimov, B., Mukhamedova, M., Ubaydullaeva, Z., Uzokov, J., Nosirova, G., & Ubaydullaev, S. (2022, June). Blood coagulation indexes after COVID-19 in patients with coronary artery disease. In *European journal of clinical investigation* (Vol. 52). 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY.

5. Uzokov, J., Alyavi, B., Karimov, B., & Abdullaev, A. (2023). Relationship between blood inflammation state and platelet aggregation rate in patients with atherosclerotic

coronary artery disease after percutaneous coronary interventions. *Atherosclerosis*, 379, S174-S175.

6. Ubaydullaeva, Z., Alyavi, A., Uzokov, J., & Karimov, B. (2023). Influence of dapagliflozin on lipid parameters in patients with coronary artery disease and type 2 diabetes mellitus. *Atherosclerosis*, 379, S197.

7. Karimov, B. B., & Salaydinov, B. M. (2021). INSONNING JISMONIY YETUKLIK DAVRIDAGI TAYYORGARLIGI. *Academic research in educational sciences*, 2(1), 981-986.

8. Uzokov, J., Alyavi, A., Karimov, B., & Hamidov, K. (2016). Ps 14-54 Efficacy And Safety Of Combined Antihypertensive Therapy With Lisinopril And Moxonidine In Patients With Metabolic Syndrome. *Journal of Hypertension*, 34, e448-e449.

9. Uzokov, J., Alyavi, A., Karimov, B., & Hamidov, K. (2016). PS 14-53 Comparison of two combined antihypertensive therapy in hypertensive patients with metabolic syndrome. *Journal of Hypertension*, 34, e448.

10. Karimov, B., Abdullaev, A., Uzokov, J., & Payziev, D. (2023, May). Features and prevalence microvascular dysfunction in patients with coronary artery disease. In *EUROPEAN JOURNAL OF CLINICAL INVESTIGATION* (Vol. 53). 111 RIVER ST, HOBOKEN 07030-5774, NJ USA: WILEY.

11. Kerimov, F. A., Narzullaev, D. Z., Tursunov, A. T., Yomgirov, G. B., & Karimov, B. B. (2022). Investigation of athletes' health disorders risk models. *Eurasian Journal of Sport Science*, 2(1), 47-52.

12. Karimov, B. B. (2021). SHUG'ULLANUVCHI SPORTCHILAR (O'QUVCHI, BOLALAR) SHAXSINING PSIXOLOGIK MUAMMOLARI. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 613-622.

13. Boyqobilovich, K. B. THE IMPORTANCE OF OLYMPIC EDUCATION IN SHAPING HEALTHY LIFE STYLE FOR STUDENTS.

14. Karimov, B. B. (2019). Motivation for sports in our life. *Молодой ученый*, (50), 456-458.

15. AKh, A., Alyavi, B. A., ShI, A., ShA, I., Karimov, B. B., & Karimova, D. K. International Journal of Pharmacy and Pharmaceutical Science.

16. Sa'dullayev, A., & Asrorov, O. (2024). THE ESSENCE OF NEW PEDAGOGICAL TERMS DURING THE REFORMS IMPLEMENTED IN THE FIELD OF EDUCATION.". *Science Shine" International scientific journal*, 14(1).

17. Boymurotovna, X. N., Asror o'g'li, A. O., & Rajabboyevna, O. K. (2025, March). KOMPYUTER VA ROBOTLAR BILAN O'ZARO ALOQA ORQALI IJTIMOY PSIXOLOGIYANING O'ZGARISHI. In *International Conference on Educational Discoveries and Humanities* (pp. 63-70).

=====

18. Asror o'g'li, A. O., & Rahmon o'g'li, S. E. (2024). TA'LIMGA VEB PLATFORMALARNI JORIY ETISHNI TAHLIL QILISH. *GOLDEN BRAIN*, 2(8), 92-97.

19. Normurodovna, A. M. (2025, February). INGLIZ TILI GRAMMATIKASINING INGLIZ TILI KURSIDAGI AHAMIYATI. In *International Educators Conference* (pp. 302-309).

20. Axmedovna, B. S. (2025, February). O'ZBEKISTONDA XORIJIY TILLARNING AHAMIYATI. In *International Educators Conference* (pp. 326-333).

21. Kerimov, F. A., Narzullaev, D. Z., Tursunov, A. T., Yomgirov, G. B., & Karimov, B. B. *Eurasian Journal of Sport Scienc e*.

22. Uzokov, J., Alyavi, A., & Karimov, B. (2016). Prevalence of metabolic syndrome in patients with chronic obstructive pulmonary disease.

23. Karimovich, X. A., & Boyqobilovich, K. B. (2022). Pedagogical Aspects of Physical Training in Training of Specialists. *Czech Journal of Multidisciplinary Innovations*, 10, 1-3.

24. Boyqobilovich, K. B. (2025). The Impact Of Physical Education On Psychological And Social Development. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*, 3(01), 66-71.

25. KARIMOV, B. (2024). JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO 'LLASHNING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI. *News of the NUUz*, 1(1.4), 114-117.